Հայկական գիտահետազոտական հանգույց
Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonComercial 3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) **license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով

ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

8990 р. ш.

Խատդի հիւմայունին օրինակն է։

Մեր արքայական պատժոց կանոնագրքէն այս յաւելուածը նայեցայ, և ամէն կէրպով խիստ յարմար պարագայիւք գրուած ըլլալով, ասոր մէջը գրուած վճիռներըն ալ գործի դրուին․ և կարգադրական բաներուն միշտ նկատվելով, յարգի բռնուելուն համար՝ ինքնակալութեանս կողմանէ հաւանելով հաստատեցի։

Տաճկաց յիսուն և վեց թուականին՝ ռէպիւլ էվվէլի ամսոյն քսան երկուքին կիրակի օրը՝ արքայական պատժոց կանոնագրքին յաւելուածը ըլլալով՝ մէճլիսին մէջը խարար տրուած պահպանեալ կանոններն են։

Առաջին յօդուածին յաւելուածը։

Բան հինգերորդ․ Մէկ մարդ մը՝ մէկը ըսպաննելու ըլլայ, լաքին ինքը չընելով՝ ուրիշ մէկի մը փարայ կամ այլ ինչ բաներ տալով անոր միջնորդութ̃բ մեռցընել տայ, թէ մեռցընողին և թէ մեռցընել տըւողին հաւասարապէս փոխադարձը (քր գըսասը) պիտի ըլլայ։

Բան վեցերորդ · Մեծի տէրութեանը ամէն սը-նըրին մէջը գըտնըւող մէմուրներէն մէկը՝ կանոնագըրքին մէջը գըրուած կերպին համեմատելով դատաստան չըրած , և կամ դատաստան ընելու համար՝ դուրսայով ֆերման ձեռքը չունեցած՝ մէկ մարդ մը ինչ կերպով կըլլայ թող ըլլայ , մեռցընէ՝ և կամ մեռցընել տայ , անոր վարիսները արեան գինը (դիյէթը) առնելով խայիլ ըլլան , և կամ այն մեռցընողին յանցանքը բոլորովին ներելու ըլլան ալ նէ , անոր դատաստանը մեծի տէրութեանը կողմանէ պիտի տեսնըւի · և այս մեռցընելու յանցանքին յանդգնող մէմուրին՝ ՚ի հարկէ փոխադարձը պիտի ըլլայ ։

Բան եօթներորդ · Սիլահ ունեցող խռովարար և ապըստամբ և աւազակ եղողներուն վրան՝ ՚ի հարկէ սիլահով պիտի երթըւի · այն միջոցը ըսպաննըւողներուն համար՝ փոխադարձը ըլլալ հարկաւոր չէ · բայց ողջ բըռնըւածներն ալ առանց դատաստանի ըսպաննելը արժան չը համարըւի · և ասոր ալ յանդըգնողներուն փոխադարձը գործի պիտի դըրըւի ։

Բան ութերորդ · Եթէ մէկ մարդ մը մէկը վիրաւորելու գործիքով և կամ ուրիշ կերպով մեռցընէ , մեռնողին վարիսները՝ փոխադարձը տալը չընելով՝ միայն արեան գինովը խայիլ ըլլան նէ , շէրիին վըճռովը այնպէս գործի դըրըւելէն յետոյ , անանկ մեռցընողը՝ ուրիշի միսալ տալէն պահպանելու համար ըստ կանոնի եօթը տարի քիւրէկը դըրըւի ։

Բան իններորդ · Եթէ ըսպաննըւող մարդուն վարիսները՝ թէ փոխադարձը և թէ արեան գինը տալ չընեն , չիւնքի անոր դատաստանը մեծի տէրութեան կողմանէ պիտի տեսնըւի · բայց միշտ այնպէս գործքերու հեռու ըլլալով՝ ըսպաննըւելը արժան է նէ , ըստ կանոնի ըսպաննըւի , և եթէ

տուաջները տասնի գործքերու մէջ չէ գըրանըլվէր նէ, տասն և հինգ տարի քիւրեկը դըրվի։

Բան տասներորդ. Եթէ ըսպաննըլվողը՝ վարիսներ չուննենայ նէ, ըսպաննողն ալ նմանապէս ըսպաննըլվի. և եթէ կարծիք ըլլայ՝ վարիսը զուհուր ընելու խաէ, մինչև այն ժամանակը նոյն ըսպաննողը բանտը մնայ։

Հինգերորդ յօդուածին յաւելուածը։

Բան ութերորդ. Ոլորովին ձեռիմէն վերցըլված ըլլալով եթէ այս բանիս յանդգնող ըլլայ նէ, կաշառք առնողին համար դըրված պատիժը կատարելապէս պիտի կրէ։ Իւ ձեռիմէ տըլվողն ալ եթէ իսկոյն հարկ եղած տեղը խապար չըտայ նէ, կաշառք տըլվողին պատիժը՝ անոր ալ գործի պիտի դըրվի։

Վեցերորդ յօդուածին յաւելուածը։

Բան չորրորդ. Հասարակութեան գողցըլված մալը՝ միրիին մալին պէս բռնըլվելով, արդարութեամբ պիտի ըլլայ. Ով ասոր կամ անոր մալը և էշեան գողցողը՝ միրիին մալը գողցողին համար դըրված պատիժը պիտի կրէ։

Տասներեք յօդուածին ներքևի յաւելուածը.

ՅՕԴՈՒԱԾ. ԺԴ

Բան առաջին. Եթէ մէկը խալպազանութեան յանցանքով բռնըլվի, յանցանքը հաստատվելէն յե-

տոյ՝ ՚ի տեղի պատժոյ տասը տարի քիւրէկը դըրմի։

Բան երկրորդ. Մեծի տէրութեան կողմանէ տըրված հրամանագիրներուն, և մէմուրներուն կողմանէ տըրված սովորական Թըղթերուն և սէնէտներուն, և անցուդարձի Թէզքերէներուն՝ սանց նմանը գըրողին և պաղի տեղերը քերողին և փոխաղին յանցանքը հաստատուելէն յետոյ՝ յանցանքին մեծութեանը կէօրէ ՚ի տեղի պատժոյ հինգ տարիէն մինչև տասը տարիի չափ քիւրէկը դըրմի։

Բան երրորդ. Հասարակութեան Թըղթերուն ալ նմանը գըրողը՝ երեք տարի քիւրէկը դըրմի։

Այս արտայայտեան պատժոյ կանոնագրքին յաւելուածը կընքող՝ մեծամեծ նախարարներուն և ուլէմաներուն՝ և Մէճլիսի ահքեամի ադլիյէին ազաներուն՝ և ուրիշ էրկէնէլի մարդոց անուաններն են։

Սատրազամ. Շէյխիսլամ.
Մէճլիսի ահքեամի ադլիյէին րէիս՝ Րէուֆ փաշայ.
Թիճարէթի նազըր՝ Ահմէտ Ֆէթհի փաշայ.
Գափուտան տէրեա՝ Սաիտ փաշայ.
ումուրի խարիճիյէի նազըր՝ Մուստաֆա րէշիտ փաշայ.
արքունի զօրաց մուշիր՝ Րիզա փաշայ.
Նոյն մէճլիսին ազաներէն՝ Հասիպ փաշայ.

Մեծամեծ ուլէմաներէն և նոյն մէճլիսին մէմուրներէն։

Ապտիւլ գատիր պէյ էֆէնտի.
էմին պէյզատէ՝ Ապտիւլ գատիր պէյ էֆէնտի.
վէգայի գրող՝ Մէհէմմէտ էսատ էֆէնտի։

սատրազամին մուսթէշարը՝ Հաճի Սաիտ մուհիպ էֆէնտի.
մալիյէի նազըր՝ Հաճի Սաիպ էֆէնտի.
ղարպխանէի նազըր՝ Ջիւլէր էֆէնտի.
վալիտէ սուլտանին քէթխուտա՝ Դաւիտ պէյ էֆէնտի.

տիվանը տաավիի Նազըրը՝ Հաճի Նէճիպ էֆէնտի .
ֆէրիգնէրէն զօրայ խորհրդարանին րէիսի՝ Հիւսէյին փաշայ .
միւհիմմաթը հարպիյէի Նազըրը՝ Արիֆ պէյ էֆէնտի .
էվգաֆը հիւմայունի Նազըրը՝ Շէվգի էֆէնտի .
կարգաւորեալ զօրաց միւսթէշարը՝ Էտհէմ պէյ էֆէնտի .
ումուրը խարիճիյէնին միւսթէշարը՝ Րիֆաթ պէյ էֆէնտի .
պահրիյէնին միւսթէշարը՝ Ադըֆ պէյ էֆէնտի .
Թիճարէթին միւսթէշարը՝ Էնվէրի էֆէնտի .

—

Ցէշէալ մէճլիսին ազաներէն

Հաճի Էտհէմ էֆէնտի . Մուսայ սաֆվէթի էֆէնտի .
Նաֆի էֆէնտի . Մազլում պէյ էֆէնտի .
Ֆախիգ էֆէնտի . Րաիֆ էֆէնտի . Ագիֆ էֆէնտի .

—

տիվանը հիւմայունին Թէշրիֆաթճըսը՝ Սաիտ պէյ էֆէնտի .
պէյլիկճիսին վէքիլի՝ Միւմթազ էֆէնտի .
տիվանը հիւմայունին ամէտճիսի՝ Նիւման մահիր պէյ էֆէնտի .
տարապխանին մէքթուպճըսը՝ Ջիւհտի պէյ էֆէնտի .
տախիլիյէնին քեաթիպ՝ Շէհապ էֆէնտի .
խարիճիյէնին քեաթիպ՝ Շէվքէթ պէյ էֆէնտի .
տիվանը հիւմայունին Թէրճիման՝ Ալի էֆէնտի .
տիվանը տաավի Նազըրին առաջին մուավին՝ Սէլամի էֆէնտի .
մէճլիսին քեաթիպ՝ Նասիր էֆէնտի .
մէճլիսին երկրորդ քեաթիպ՝ Միւհսին էֆէնտի .

—

Ամէտճիի գլխաւորներէն

Թէֆիգ պէյ էֆէնտի . Մուսդաֆա սամի էֆէնտի .

1256 Րէպիւլ ախըրը 1

Բ. Ա.
№ 8990